

**MESTRES
CATALANS**

**DE L'EXEGESI
HISTORICOCRÍTICA**

JORDI CERVERA I VALLS

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Índex general

EL PERQUÈ I EL COM DEL LLIBRE.	5
--	---

PRIMERA PART

L'EXEGESI HISTORICOCRÍTICA: ORÍGENS I EVOLUCIÓ

I. L'EXEGESI HISTORICOCRÍTICA: ORIGENS	9
1. De l'exegesi medieval a la <i>Crítica Sacra</i> (s. xv-xvi)	10
1.1. <i>Els quatre sentits de l'Esriptura en l'exegesi medieval cristiana i jueva</i>	10
1.1.1. La tradició exegètica cristiana oriental i occidental . . .	11
1.1.2. La tradició exegètica jueva	12
1.2. <i>La progressió vers el Renaixement</i>	13
1.3. <i>La impremta i la Reforma luterana</i>	16
1.3.1. L'impremta	16
1.3.2. La Reforma de Luter	17
1.3.3. Prolegòmens de la <i>Crítica Sacra</i>	18
2. De la <i>Crítica Sacra</i> a l'exegesi crítica (s. xvii-xviii)	19
2.1. <i>Crítica Sacra: La matriu de l'exegesi crítica</i>	20
2.1.1. Louis Cappel i Baruc Spinoza	21
2.1.2. Richard Simon	22
2.2. <i>La progressiva implantació de la qüestió històrica i l'anàlisi literària</i>	25
2.2.1. Henning B. Witter i Jean Astruc	26

2.2.2. Johann Gottfried Eichhorn.	27
2.2.3. Els pioners de la metodologia historicocrítica.	27
3. De l'exegesi crítica a l'exegesi historicocrítica (s. XIX)	29
3.1. <i>Exegesi crítica anglosaxona: crítica superior i crítica inferior</i>	30
3.2. <i>Aportació de la ciència històrica: crítica externa i crítica interna</i>	34
3.2.1. Crítica externa i crítica interna	37
3.3. <i>L'exegesi historicocrítica: la incorporació del mètode històric a l'exegesi crítica anglosaxona</i>	40
II. L'EXEGESI HISTORICOCRÍTICA: EVOLUCIÓ.	43
1. Emmarcament de l'exegesi historicocrítica (s. XX)	44
1.1. <i>Influència del pensament de l'època en els mètodes historicocrítics</i>	44
1.2. <i>La Méthode historique de Fr. Marie Joseph Lagrange</i>	46
2. Definició, terminologia i períodes de l'exegesi historicocrítica	51
2.1. <i>Definició i terminologia</i>	51
2.2. <i>Períodes de l'exegesi historicocrítica</i>	54
3. La configuració clàssica dels mètodes historicocrítics	57
3.1. <i>La crítica textual</i>	57
3.1.1. La crítica textual en l'Antic Testament	57
3.1.2. La crítica textual en el Nou Testament.	59
3.2. <i>La història de les religions (crítica comparativa)</i>	60
3.2.1. La història de les religions en l'Antic Testament	61
3.2.2. La història de les religions en el Nou Testament	62
3.3. <i>La crítica de les fonts (crítica literària)</i>	63
3.3.1. La crítica de les fonts en Antic Testament	64
3.3.2. La crítica de les fonts en el Nou Testament.	64
3.4. <i>La història de les formes (crítica dels gèneres literaris)</i>	65
3.4.1. La Història de les formes en l'Antic Testament	65
3.4.2. La història de les formes en el Nou Testament	66
3.5. <i>La història de la tradició (crítica de la tradició)</i>	67
3.5.1. La història de la tradició en l'Antic Testament	68
3.5.2. La història de la tradició en el Nou Testament	69
3.6. <i>La història de la redacció (crítica de la redacció)</i>	70
3.6.1. La història de la redacció en l'Antic Testament.	70
3.6.2. La història de la redacció en el Nou Testament	71
3.7. <i>La crítica històrica</i>	72

III. L'EXEGESI HISTORICOCRÍTICA EN L'ESGLÉSIA CATÒLICA	75
1. La cara i la creu de l'Església Catòlica respecte a l'exegesi historico- crítica	75
2. De l'obertura de Lleó XIII a la sospita de Pius X	78
1.1. Providentissimus Deus (1893)	78
1.2. Pascendi Dominici Gregis (1907)	81
3. De la sospita de Pius X a l'acceptació del Concili Vaticà II	84
3.1. Spiritus Paraclitus (1920)	84
3.2. Divino Afflante Spiritu (1943)	86
3.3. Dei Verbum (1965)	88
4. De l'acceptació conciliar a l'assimilació de Joan Pau II	91
4.1. <i>La Interpretació de la Bíblia en l'Església</i> (1993)	91
4.2. <i>El poble jueu i les seves Sagrades Escrip- tures en la Bíblia cristiana</i> (2001)	94
5. De l'assimilació de Joan Pau II a les reserves de Benet XVI	97
5.1. <i>Verbum Domini</i> (2010)	97
5.2. <i>Els pròlegs de Benet XVI a l'obra «Jesús de Natzaret»</i> (2007 i 2011)	100
6. Un canvi de registre vers l'aproximació canònica	102
6.1. <i>Bíblia i moral. Arrels bíbliques del comportament cris- tià</i> (2008)	102
6.2. <i>Inspiració i veritat de la Sagrada Escrip- tura</i> (2014)	104
6.3. <i>Comentaris sobre l'aproximació canònica</i>	107
7. Conclusions	108
IV. L'EXEGESI HISTORICOCRÍTICA I ELS SEUS MESTRES CATALANS	III
1. La docència bíblica catalana del postconcili al segle XXI	III
2. Docents formats a redós del Concili Vaticà II	118
2.1. <i>Una època esplèndida del Pontifici Institut Bíblic</i>	124
3. La necessitat d'un canvi en la formació teològica i bíblica	125
4. Docents, investigadors i pastoralistes	128
5. Convençuts de l'exegesi historico-crítica	133

SEGONA PART
L'EXEGESI HISTORICOCRÍTICA: APLICACIÓ

V. UNA COMBINACIÓ D'ART I DE METODOLOGIA CIENTÍFICA.	143
1. L'exegesi historicocrítica és una combinació d'art i de metodologia científica	143
1.1. <i>Comentaris dels mestres catalans de l'exegesi historicocrítica</i>	145
1.2. <i>Quatre requisits per convertir la tècnica exegetica en una obra d'art</i>	149
2. L'exegesi historicocrítica és «el mètode indispensable».	150
2.1. <i>Principis fonamentals</i>	151
2.2. <i>Encarnar el text en el seu context</i>	152
2.3. « <i>Copsar millor el contingut de la revelació divina</i> ».	153
3. Exegesi historicocrítica: pluralitat de mètodes i pluralitat d'enunciats	154
3.1. <i>La pluralitat d'enunciats dels mètodes historicocrítics</i>	155
3.2. <i>La terminologia historicocrítica que assumim i els seus continguts</i>	157
3.3. <i>Quatre personatges imaginaris per aplicar l'exegesi historicocrítica</i>	160
3.4. <i>Síntesi de metodologia historicocrítica proposada per Joan Ramon Marín</i>	161
3.5. <i>L'exegesi historicocrítica, un pont imprescindible que uneix el text sagrat i la seva interpretació</i>	164
VI. LA CRÍTICA TEXTUAL: L'ART D'APROXIMAR-SE AL TEXT ORIGINAL	167
1. La crítica textual de l'Antic Testament	168
1.1. <i>Delimitar el text original hebreu i la seva transmissió</i>	169
1.1.1. Del text original al text masorètic	170
1.1.2. La transmissió del text original: canvis accidentals i canvis deliberats.	172
1.1.3. Els testimonis del text original	173
1.1.4. Regles bàsiques de selecció de variants	174
1.2. <i>Comparar les versions antigues</i>	175
1.2.1. Versions gregues	175
1.2.2. Versions aramees	176
1.2.3. Versions llatines.	178
1.2.4. Versions siriaques	178

2.	La crítica textual del Nou Testament	179
2.1.	<i>Classificació dels manuscrits i adscripció en famílies</i>	180
2.2.	<i>Examen intern de lectures de les variants textuales</i>	182
2.2.1.	Canvis que ha sofert el text en la seva transmissió	182
2.2.2.	Críteris i mètodes de selecció de les millors lectures	183
3.	De la crítica textual a la crítica literària.	185
VII. LA CRÍTICA LITERÀRIA: L'ART D'ENDINSAR-SE EN LES ENTRANYES DEL TEXT		187
1.	L'anàlisi lingüística	188
1.1.	<i>La sonoritat</i>	189
1.2.	<i>La morfologia</i>	190
1.3.	<i>La sintaxi</i>	191
1.4.	<i>La semàntica</i>	192
1.5.	<i>L'estilística</i>	192
2.	L'entramat literari del text	193
2.1.	<i>Els motius literaris</i>	193
2.2.	<i>Les unitats literàries</i>	194
2.2.1.	La delimitació de la unitat literària.	194
2.2.2.	El context anterior i posterior.	195
2.2.3.	La il·lació de la unitat literària	195
2.3.	<i>Els enllaços literaris</i>	196
2.4.	<i>L'estructura literària</i>	197
2.5.	<i>La comparació textual</i>	198
3.	De la crítica literària a la crítica dels gèneres literaris	199
VIII. LA CRÍTICA DELS GÈNERES LITERARIS: L'ART DE DELECTAR-SE DEL TEXT.		201
1.	La irrenunciable clau de lectura dels gèneres literaris	203
1.1.	<i>Gènere literari, forma literària i fórmula literària</i>	204
1.2.	<i>Pressupòsits de la crítica dels gèneres literaris</i>	205
2.	Aplicació de la crítica dels gèneres literaris	206
2.1.	<i>La delimitació del text</i>	207
2.2.	<i>La recerca de tradició oral</i>	207
2.3.	<i>La identificació dels gèneres literaris</i>	208
2.4.	<i>La classificació dels gèneres literaris</i>	209
2.5.	<i>Lligams indissolubles amb el context vital (Sitz im Leben)</i>	210
2.6.	<i>L'itinerari oral i literari del text (crítica de les tradicions)</i>	214
3.	Uns codis literaris al servei d'uns codis teològics	216
4.	De la crítica dels gèneres literaris a la crítica de la redacció.	217

IX. LA CRÍTICA DE LA REDACCIÓ: L'ART DE CONTEMPLAR EL TEXT	219
1. Observar l'arbre sense perdre la perspectiva del bosc	220
1.1. <i>Un compendi de crítica textual, literària, dels gèneres literaris i de la tradició</i>	221
1.2. <i>Objecte i finalitat de la crítica de la redacció</i>	223
1.3. <i>Indicis de la presència de diverses redaccions</i>	224
2. Aplicació de la crítica de la redacció	225
2.1. <i>Reconstruir el procés de redacció</i>	225
2.1.1. Delimitació de la unitat o unitats de tradició.	226
2.1.2. La identificació i l'anàlisi d'intervencions editorials del text	226
2.2. <i>Delimitar el rol del redactor</i>	229
2.2.1. Identificació de la terminologia distintiva	229
2.2.2. Anàlisi de l'acomodació i de l'ordenació del material	230
2.2.3. Identificació del <i>Sitz im Leben</i> del redactor	230
3. De la crítica de la redacció a la proposta teològica i hermenèutica	231

TERCERA PART

L'EXEGESI HISTORICOCRÍTICA: DEBAT

X. EL DIFÍCIL ESTATUT DE L'EXEGESI HISTORICOCRÍTICA	235
1. Per què l'exegesi historicocrítica és tan qüestionada?.	235
2. Apreciacions dels mestres catalans de l'exegesi historicocrítica	238
3. L'estatut intern i extern dels mètodes historicocrítics.	242
3.1. <i>Estatut intern: ciència teològica</i>	243
3.2. <i>Estatut extern: ciència teològica eclesial</i>	246
4. Tensions per delimitar les fronteres interiors dels mètodes historicocrítics	249
5. De la dimensió eclesial a la interconfessionalitat i a la universalitat	250
5.1. <i>Comentaris dels mestres catalans de l'exegesi historicocrítica</i>	251
XI. EL DEBAT ENTRE MÈTODES EXEGÈTICS DIACRÒNICS I SINCRÒNICS	255
1. Mètodes diacrònics i mètodes sincrònics: un debat estèril a superar	255

2. Orígens de la terminologia i adaptació al camp exegetíc	256
3. Valoracions dels mestres catalans de l'exegesi historicocrítica2	260
4. Connexions entre exegesi diacrònica i exegesi sincrònica . . .	263
5. Vers una panoràmica policrònica de l'exegesi.	265
XII. L'EXEGESI HISTORICOCRÍTICA EN EL SEGLE XXI.	269
1. La digitalització de les eines exegetiques: un progrés inaudit	269
I.1. <i>Diversitat i agilitat d'anàlisis exegetiques</i>	271
I.2. <i>Facilitat d'accés a gran quantitat d'informació.</i>	273
I.3. <i>La recerca exegetica a l'abast de tothom</i>	273
I.4. <i>Familiaritat i sintonia amb el text bíblic</i>	274
2. Aportacions dels alumnes d'especialització bíblica	275
3. Posant el punt final sobre la i	278
Epíleg	
MISSATGES DELS MESTRES CATALANS DE L'EXEGESI HISTORICOCRÍTICA	
ALS SUCCESSORS	283
Índex de noms de persona	301

El perquè i el com del llibre

Són dos els motius principals d'escriure aquest llibre. El primer és un reconeixement a la generació de professors catalans de Sagrada Escripura que han marcat la docència postconciliar en centres teològics catalans, romans i centreamericans. El segon motiu és presentar els mètodes historico-crítics com el gran patrimoni que hem heretat d'ells. Ens hem esforçat a exposar-los de manera rigorosa però alhora entenedora i pedagògica perquè sigui un material aprofitable a les aules. Ho transmetem responsablement als lectors, però sobretot a professors i estudiants d'Escripura com el segell més peculiar de la docència bíblica postconciliar al nostre país; un tresor digne de ser preservat, un ensenyament mereixedor d'actualitzar-se a fi de respondre al repte perenne d'interpretar la Bíblia de manera encarnada amb una exegesi contrastada.

La commemoració dels 50 anys de la celebració del Concili Vaticà II (1962-1965) coincidia amb el pas successiu a la condició d'emèrit d'una generació de professors de Sagrada Escripura de la Facultat de Teologia de Catalunya. Ens ballava pel cap entrevistar-los i fer un recorregut històric de la docència bíblica postconciliar al nostre país. La mort sobtada de Jordi Sánchez Bosch (5-7-2011) sacsejava la idea inicial, però provocà que passés-sim a les concrecions. Teníem clara l'opció pel format entrevista com un mitjà personalitzat, càlid i vivaç per a comunicar temes epistemològics, metodològics, teològics i eclesials. Volguérem ampliar els àmbits acadèmics i eclesials incloent-hi professors catalans que han ensenyat o ensenyen Sagrada Escripura fora de Catalunya, però l'intent aconseguí ampliar el cercle només a un professor més. Acabades les entrevistes vam constatar que calia complementar el patrimoni testimonial que posseïem; aleshores començà l'aventura d'investigar la història de l'exegesi, de presentar la metodologia

historicocrítica sense complicacions, i d'abordar amb rigor el debat exeegètic més candent.

La llista de protagonistes del llibre ha quedat així: Pius-Ramon Tragan, Frederic Raurell, Jordi Sánchez Bosch, Josep-Oriol Tuñí, Enric Cortès, Xavier Alegre i Rafael de Sivatte. Són professors que han exercit —i alguns encara exerceixen— la docència en les aules catalanes de la Facultat de Teologia, de l'Institut de Teologia Fonamental i dels Instituts de Ciències Religioses de les diòcesis catalanes; també han estat docents en els centres teològics romans *Anselmianum* i *Antonianum*; i es mantenen actius i col·laborant en la salvadorenca Universidad Centroamericana. Aprofitem l'avinentesa per agrair-los enormement la confiança que ens van atorgar deixant-se entrevistar; també la paciència de repassar la transcripció del que havíem gravat i d'ampliar-ne alguns continguts.

Algun dels entrevistats ens indicava que potser és un gra massa anomenar-los mestres, però nosaltres així ho creiem i així els hem volgut anomenar. Un altre ens insinuava amb fina ironia a qui pot interessar un tema així; reflexionant-hi acceptem que té una certa raó, i reconeixem que el llibre és una quixotada amb tots els ets i uts, motiu que ens produeix una enorme satisfacció. També agraim que el llibre s'hagi publicat, no per consideració a l'autor sinó als protagonistes, i als mètodes que han ensenyat i ensenyen.

Per acabar, i seguint la màxima que la guineu revela al Petit Príncep, l'essencial del llibre no és el que apareix en les seves pàgines, sinó el que es beslluma entre línies; o encara més, el que no apareix però hi batega de fons.

Fra Jordi CERVERA I VALLS
Diada de santa Llúcia de 2016

PRIMERA PART

L'exegesi historicocrítica: orígens i evolució

Portem més d'un segle estudiant la Bíblia amb el que anomenem exegesi historicocrítica. Com més passa el temps, més es dilueixen els seus orígens i la seva rellevància. Per això ens preguntem: ¿D'on prové i com ha evolucionat aquesta metodologia d'anàlisi? També ens preguntem: ¿Com ha estat assumida per l'Església i per la docència bíblica catalana del postconcili? Respondre aquestes preguntes serà l'objectiu d'aquesta primera part que farà un recorregut per la història de l'exegesi moderna i contemporània; seguidament exposarà com ha evolucionat en l'àmbit catòlic; i després donarà la paraula als mestres catalans d'exegesi.

